

льності) мотивів поведінки та пояснення причин, з яких поведінкова норма є обов'язковою. Етичність, в свою чергу, має на увазі відповідність поведінки людини та рішень, що приймає людина, певним стандартам, правилам та вимогам, прийнятим у певному соціальному колі [2, с. 20]. Етичні норми існують в соціальних групах, що мають спільну культуру, адже одна і та ж поведінка може бути етичною в одній культурі і неетичною в іншій.

Отже, сучасний світ, що динамічно розвивається і трансформується, у якому стан хаотичності та нестабільності стає умовою порядку, вимагає відходити від застарілих стандартів освіти, а натомість, виявляти, усвідомлювати інноваційні соціокультурні детермінанти, які сприятимуть формуванню в людині здатності до нестандартних, якісно нових рішень і дій. Саме завдяки цьому можна подолати духовну ціннісну кризу суспільства, наслідком якої є економічна, фінансова, політична, екологічна та інші кризи.

Бібліографічні посилання:

1. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. К.: Т-во «Знання» України, 2010. 520 с.
2. Олексієнко Р.В. Гуманітарна культура як невід'ємна частина сучасної освіти // https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00867634_0.html
3. Запесоцкий А.С. Гуманитарная культура как фактор индивидуализации и социальной интеграции молодежи: дисс. ... д-ра культуролог. наук. СПб., 1996. 426 с.
4. Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. *Практична психологія соціальна робота*. 2005. № 3. С. 18-23.

Шинкаренко Інна Олександрівна
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
кафедра гуманітарний дисциплін
та психології поліцейської діяльності,
доцент, кандидат психологічних наук*

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Ускладнення взаємодії в системі «людина-середовище (природа)» викликано високими темпами економічного розвитку, що призвело до появи нових проблем, які потребують не тільки розуміння, але і вирішення. Створений штучний світ речей, машин, будівель, віртуальний світ Інтернету посідає все більше місце в житті людства. На споглядання, спостереження природи, спілкування з нею та один з одним люди виділяють усе менше часу. Природне навколишнє середовище все більше замінюється новими створеними умовами [1, с. 43].

Екологічні катастрофи – повені, посухи, пожежі, забруднення та інші

лиха, які постійно відбуваються і в нашій країні, і по-за її межами, мимоволі наводять на думку, що в цьому винні не тільки техніка або екологічна безграмотність, а щось інше, вочевидь, те, що криється в нашій психіці. Психічні ж процеси нам помічати набагато важче: вони всередині нас.

Сучасна екологічна обстановка, і без того достатньо тривожна, продовжує погіршуватися. І це відбувається не тільки у нас в країні, але й у всьому світі. Хоча всім відомо, що природу необхідно зберігати і охороняти. Зараз немає ні одного керівника підприємства або звичайного працівника, який би не знав про це. Але заводи, що отруюють річки та атмосферу, продовжують працювати. Аграрії завдають шкоди землям. І таких прикладів можна наводити безліч. Вони свідчать про те, що практично кожен абсолютно впевнений в тому, що його добробут не постраждає від того, що десь буде отруєна річка, атмосфера насичена шкідливими газами або відбудеться ще щось подібне. Причина психологічно байдужого відношення до результатів своєї праці криється у відчуженні людини від природи у найширшому розумінні цього поняття, у відчуженні людини від результатів своєї конкретної праці.

Але на ранніх етапах розвитку людської спільноти людина була не роздільна з природою. Її мислення перетворювало природу в живу істоту, таку ж, як і сама людина. Вона знала, коли і як себе поводити в конкретній природній обстановці. Від її поведінки залежало її майбутнє. Мислення людини було спрямовано на збереження природного середовища, в якому вона мешкала. У людини набувалися особливі правила поведінки, завдяки яким вона виживала.

Народи Півночі завжди заготовляли дрова, користуючись гарбом, зламуючи лише сухе гілля. Хоча це була тяжка праця, але дерева вони рубали у крайніх випадках [2, с. 20]. Їх свідомість, їх психологія були спрямовані не на те, щоб з меншими зусиллями заготовити більше дров, а на те, щоб зберегти навколишнє середовище. Вони усвідомлювали, що їм тут жити і їх життя залежить від благополуччя лісу, а не від швидкості заготовлення дров та кількості витраченої на це праці. Сучасна вирубка лісу у Карпатах проходить за іншими принципами, і сумні наслідки нам відомі.

На жаль, у сучасних умовах навіть закони не завжди допомагають в охороні природи, хоча мають певну гальмуючу силу. У свідомості сучасної, відчуженої від природи та продуктів своєї праці, людини практично немає гальмівних установок. Ф. Боас відзначав, що ескімоська спільнота може голодувати, але ніколи не користуватиметься тюленьми, які гріються на льоду [3, с. 62]. Проте, у нашому сучасному суспільстві уявлення про охорону тварин та рослин носять лише теоретичний характер. Це, так би мовити, насильницький шлях вироблення психології поведінки людини, а не природній. Так само відбувається відчуження дитини від школи та вчителів через примусову мотивацію навчання, хоча всім безперечно відома користь навчання [4, с. 7].

Відчуження свідомості людини від її єдності з природою сприяло найфантастичнішим «проектам віку». Від їх здійснення потерпає не стільки при-

рода, скільки сама людина. Природа лише видозмінилася: деякі види рослин змінилися іншими, зникли якісь тварини, а зафіксована поява нових. Людина постраждала через те, що корисні види тварин та рослин замінилися іншими видами, які людство ще не може утилізувати. Проектувальники, можливо, і передбачали несприятливі наслідки від здійснення своїх проектів. Свідомість їх була відчужена від конкретних наслідків.

Потерпає Україна, та і багато інших Європейських країн, від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Багаточисельні дослідники цієї катастрофи, розглядаючи її у ракурсі різних наукових галузей, визначають насамперед людський фактор як аналіз людської надійності, який містить визначення потенціальних джерел людських помилок протягом часу, який передував аварії. До психологічних факторів, від яких залежить вірогідність скоєння помилок у роботі, що визначає надійність працівника, належать:

- довготривалі медичні та психофізіологічні характеристики особистості, тип темпераменту, швидкість реакцій та стійкість до негативних впливів, характер людини та її здібності;
- наявність місцевих подразників;
- морально-вольові якості людини;
- рівень освіти та розвитку, культурний рівень особистості.

Разом з тим слід зазначити, що людський фактор-надзвичайно багатоманітне та складне явище, яке піддається лише достатньо глибокому аналізу. Але світ не зробив належних висновків, АЕС продовжують проектувати, тим самим порушуючи екологічну безпеку суспільства. В свою чергу, екологічна безпека є складовою частиною національної безпеки держави.

Техногенні аварії та катастрофи негативно впливають на соматичний та психічний стан людини. В посткатастрофний період змінюються соціально-психологічні умови її життєдіяльності, якість життя, а також – психологічне сприйняття навколишнього: настанови, ціннісні орієнтації та пріоритети особистості. Це суттєво змінює психологічний статус особистості, зміст актуальної екологічної свідомості, визначає подальші життєві цілі.

Безперечно, суспільство, занепокоєне сучасним погіршенням екологічної обстановки, намагається за допомогою юридичних нормативних актів штучно гальмувати відчуження природи і людини. Але сподіватися, що закони стануть надійною перешкодою на шляху цього відчуження не слід. Досвід показує, що свідомість людини, її психологія спрямовані на те, щоб обійти ці нормативні акти.

Таким чином, залишається тільки сподіватися на загальний розвиток культури всього суспільства, на екологічну свідомість її громадян, формування екологічних цінностей. Тільки у такий спосіб можна подолати прояв феномену відчуження людини від природи, досягти синергетичного етапу екологічної свідомості, коли людина усвідомлює свою єдність з природою.

Бібліографічні посилання:

1. Марушевський Г.Б. Етика збалансованого розвитку: монографія. Київ : Всеукраїнська Екологічна Ліга, Центр екологічної освіти та інформації, 2008. 435 с.
2. Таксами Ч.М., Косарев В.Д. Экологические и этнические традиции народов Дальнего Востока. *Природа*. 1986. № 12.С.14-21.
3. Рыжиков А. И. Природа и человек. *Вопросы психологии*. 1991. № 1. С. 60-64.
4. Абраменкова В. В. Проблемы отчуждения в психологии. *Вопросы психологии*. 1990. № 1. С. 5-12.
5. Кравченко С. М., Костицький М. В. Екологічна етика і психологія людини: навч. посіб. Львів :Світ, 1991. 104 с.

Когут Олександра Олександрівна
Донецький юридичний інститут МВС України,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін факультету №3,
доцент кафедри, кандидат психологічних наук,

**КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЦІННІСТЬ ТА ІНТЕГРАЦІЯ
ОСОБИСТОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ**

У новому світорозумінні змінюються аспекти *розуміння генезису свідомості*: її трактують не як похідну від матерії та енергії, а як регулятор енергії, за В. І. Вернадським [1]. То ж вчені розвивають уявлення про «організований Космос», що самоорганізується і самовиражається. Вчені шукають новий стиль мислення, що стверджує новий образ знання на основі культуростворюючої ролі науки [1]. Розумовий потенціал повинен забезпечувати гармонію, формувати *синергетичну модель світорозуміння* [1]. Із новим типом мислення на основі культури людина набуває свободи безперервної зміни програми своєї поведінки заради її удосконалення, підвищує ефективність своєї діяльності, засоби їх вирішення [1]. *Культура в синергетичній трактовці культурної динаміки* є така соціальна організація, у якій спостерігається зріст впорядкованості системи і сам хаос конструктивний у своїй руйнівності: у ньому гинуть нежиттєздатні системи, що веде до її реорганізації до тих пір, поки культурна система не набуде якості самоорганізації. *Інформація одержує надприродної якості, ціннісного смислу*. Сучасний філософ В. Ф. Капіца виокремлює такі культурологічні просторово-часові виміри: комунікативний, ціннісно-смісловий, когнітивний, інформаційно-інтелекtronний, творчо-реалізаційний, естимативний (ціннісно-нормативний) [1].

Шлях розвитку, пов'язаний із самоорганізованими системами, неможливо нав'язати із-зовні. За Ф. Коркюфом, внаслідок «*множинності соціального досвіду*» суб'єктів реальність проявляється в різних способах судження під час вираження думок, вірувань, аргументів, доказів, мають розрізнені галузі дискурсу, представлені множинністю комунікативних контекст-